

**Концепт "Дніпро" в образній мовній картині світу
(на матеріалі творчості М.Гоголя
та сучасних українських поетів Нижньої Наддніпряни)**

Стаття присвячена проблемі аналізу поетичних концептів, виокремленню в їх системній структурі традиційної та індивідуально-авторської семантики, національно-культурних конотацій.

Статья посвящена проблеме анализа поэтических концептов, определению в их структуре традиционной и индивидуально-авторской семантики, национально-культурных коннотаций.

The article is devoted to the problem of poetic concepts' analysis, to the defining traditional and individual-author's semantics in their structure and national-cultural connotations.

У лінгвістичних дослідженнях останніх десятиліть особливо актуальною, а відтак і популярною, стала концепція мовної картини світу. Відомо, що кожна мова відображає певний спосіб організації і сприйняття світу (або його концептуалізації). Як слушно зауважує Ю.Д.Апресян, "основні концепти мови складаються в певну єдину систему поглядів, своєрідну колективну філософію, що нав'язується як обов'язкова всім носіям мови" [1, с. 44]. Притаманний мові спосіб концептуалізації дійсності (відображення світу, категоризація предметів і явищ) почасти є національно-специфічним, отже, носії різних мов "бачать" світ нерідко по-різному.

Спираючись у цій галузі мовознавчих досліджень на наукові концепції реформатора німецької класичної освіти, філософа і лінгвіста В. фон Гумбольдта, а також О.О.Потебні, Г.Г.Шпета та ін., українські мовознавці плідно розбудовують теорію етнокультурної цілісності мовних явищ (С.Єрмоленко, Л.Мацько, Н.Сологуб, Б.Ажнюк). Наголошуючи на єдності виразової природи мистецького твору і мовного знака, українські лінгвісти аналізують спільні явища у змістовій і формальній структурі слів, фразем, прислів'їв, народних загадок, замовлянь, пісень, історичних дум. Учені на багатому мовному матеріалі переконливо демонструють, що "етнокультурний простір "населений" образами та їх сполуками, характерними для

національної традиції, ці образи втілені в характерні структури і мають відповідне оточення" [2, с. 42].

Формування змістово-концептуальної інформації художнього твору належить до проблем лінгвістики тексту (у вузькому розумінні) й пов'язане з більш широкою проблемою дослідження індивідуально-мовної картини світу, коли конкретний текст є відображенням авторського світосприймання. Мовна індивідуальність письменника є невід'ємною складовою змістово-концептуальної інформації художнього твору, яку, щоправда, не слід розцінювати як абсолютно суб'єктивну, оскільки світогляд автора формується певною історичною епохою, соціальними чинниками тощо.

Для аналізу ми обрали концептуальний образ Дніпра, який репрезентує один із чотирьох рівнів буття: матеріально-предметну реальність ("вода") та об'єктивно-ідеальне буття (як духовна цінність, як поетична категорія). Образ Дніпра є характерною ознакою української ментальності, притулком душі, джерелом розради, надії й сили. Його потужний потенціал закладає основи морально-етичної сфери людини, формує естетичні смаки, стає одним із критеріїв оцінки прекрасного і потворного. Звідси – ідейно-естетична і семантична поліфункціональність концепту "Дніпро".

Метою статті є семантика та структура концепту "Дніпро" в образній картині світу.

Наукова новизна статті полягає у виокремленні мовно-ментальних ознак концепту з погляду його образної спадкоємності. Це означає, що семантичну будову тексту слід розглядати не лише як спосіб реалізації індивідуальних настанов автора або як феномен історично-культурного розвитку, але і як один із проявів універсальних особливостей людської свідомості. Ми схиляємося до думки О.Петриченко, що "в будь-якому художньому творі простежуються деякі правила семантичних асоціацій, що не залежать від часу і місця його створення" [3, с. 29].

Гіпотетично текст можна кваліфікувати як "природне середовище" для функціонування образів, причому він як одиниця мовної знакової системи здатен створювати нові значення, несподівані метафори, формувати універсальні семантичні асоціації. Не мова, а текст безпосередньо пов'язані з культурою, тому що він пронизаний незліченною кількістю культурних кодів, саме текст зберігає інформацію про історію, етнографію, національну психологію, національну поведінку, тобто все, що складає зміст культури. Текст – набір специфічних сигналів, які, на думку В.Маслової, автоматично викликають у читача, вихованого в традиціях даної культури, не лише безпосередні асоціації, а й більшість другорядних [4].

Об'єктом аналізу є художні тексти Миколи Гоголя ("Вечера на хуторі близ Диканьки", "Миргород", "Тарас Бульба") та сучасних українських поетів (Віктора Чабаненка, Яра Славутича). Як предмет статті обрано мовні засоби категоризації природної реалії "Дніпро".

Нами встановлено, що у структурі гоголівського концепту "Дніпро" основними вербалізаторами є матеріальні явища і предмети або створювані з певними стилістичними настановами образи, що містять у розгорнутому вигляді багатоманітність таких ціннісних та естетичних значень, напр.:

1. Складова поетизованого пейзажу: *Тихо светит по всему миру: то месяц показался из-за горы. Будто дамасскою дорогою и белою, как снег, кисеею покрыл он гористый берег **Днепра**, и тень ушла еще далее в чащу сосен* [5, с. 131].

2. Просторова ніша міфологічних світів – світу язичницького багатобожжя, міфологічного світосприйняття, фантастичного уявлення про русалок, вовкулаків тощо: *Любо глянуть с **середины Днепра** на высокие горы, на широкие луга, на зеленые леса! Горы те – не горы: подошвы у них нет, внизу их, как и вверху, острая вершина, и под ними, и над ними высокое небо. Те леса, что стоят на холмах, не леса: то волосы, поросшие на косматой голове лесного деда. Под нею в воде моется борода, и под бородою, и над волосами высокое небо* [5, с. 131]; *Посреди Днепра плыл дуб. Сидят впереди два хлопча; и под веслами, **как будто от огнива огонь, летят брызги** во все стороны* [5, с. 131]; *Катерина замолчала, потупивши очи в **сонную воду**; а ветер дергал воду рябью и весь Днепр серебрился, как волчья шерсть среди ночи* [5, с. 132]; *Из **днепровских волн** выбегают вереницами погубившие свои души девы; волосы льются с зеленой головы на плечи, вода, звучно журча, бежит с длинных волос на землю и **дева светится сквозь воду**, как будто бы сквозь стеклянную рубашку; уста чудно усмежаются, щеки пылают, очи выманивают душу: она сгорела бы от любви, она зацеловала бы* [5, с. 155].

3. Битий шлях, дорога, сповільнений рух, плинність часу: *Пан их Данило призадумался, и рукав кармазинного жупана опустился из дуба и черпает воду; пани их Катерина тихо колышет дитя, а на не застланную полотном нарядную сукню **серою пылью валится вода*** [5, с. 131].

4. Жива одухотворена стихія: *Слышно только, как глухо шумит внизу **Днепр** и с трех сторон, один за другим, отдаются удары мгновенно пробудившихся волн. Он **не бунтует**. Он, как старик, ворчит и **ропщит**; ему все не мило; все переменялось около него; тихо*

вражует он с прибрежными горами, лесами, лугами и несет на них жалобу в Черное море [5, с. 139].

5. Топонімічний або етнопросторовий локалізатор: **Вот по широкому Днепру зачернела лодка** [5, с. 139]; **Гребцы пороняли шапки в Днепр** [5, с. 133]; **А из окошка далеко блестят горы и Днепр. За Днепром синеют леса** [5, с. 138].

6. Медіатор (від лат. mediator – посередник) між реальним та ірреальним світом: **...та недостойная жена, которая живет после своего мужа; Днепр, холодный Днепр будет мне могилой** [5, с. 136].

7. Фетиш (від франц. fetiche – ідол, талісман) – знак, матеріальний предмет, наділений магічними надприродними властивостями. Напр.: **И вдруг по всей комнате разлился прозрачно-голубой свет. Только не смешавшиеся волны прежнего бледно-золотого переливались, ныряли, словно в голубом море, и тянулись слоями, будто на мраморе. Тут поставил он на стол горшок и начал кидать какие-то травы** [5, с. 140].

8. Сила, що забирає або дарує життя: **Пропадай он, тони он – не подам руки спасти его. Сохни он от тайной травы – не подам воды напиться** ему [5, с. 143]; **Я бы тебя зашил тогда в мешок и утопил бы в самой середине Днепра** [5, с. 146]; **А подале над Днепром горит бесовский его замок, и алые, как кровь, волны хлебещут и толпятся вокруг старинных стен** [5, с. 143]. Тут інформація, пов'язана з образом крові, ніби "воскресає" із семантики фразеологічних одиниць на зразок: **пити кров, до останньої краплі крові, де кров – символ життєвої сили**. Пор. також: **Кто из казаков осмелится гулять в челне в то время, когда рассердился старый Днепр? Видно, ему неизвестно, что он глотает как мух людей** [5, с. 151].

9. Провісник біди: **Пусто во всем мире. Унывно шумит Днепр. Грусть залягает в сердце. Внизу бежит дорога, по ней никто не пройдет. Пониже ее гуляет Днепр; ему ни до кого нет дела: он бушует, и унывно слушать колоднику однозвучный шум его** [5, с. 144].

10. Просторова межа між земним і потойбічним світом. Тут привертас увагу порівняння дніпровських вод із дзеркалом. Як відомо, у віруваннях давніх слов'ян межу між земним і потойбічним світом уособлювало дзеркало. Хоч дзеркало як реальна річ з'явилося пізніше, ніж близькі за функцією слова **межа, поріг, колодязь**, але його семантика і символіка глибоко архаїчні [4, с. 111]. Дзеркало – це ніби "вікно у той світ", тому, за слов'янським повір'ям, уночі не можна дивитися у дзеркало, адже ніч – це час нечистої сили, людина у цей час особливо вразлива. Пор. з гоґолівським пейзажем у "Вечорах на хуторі поблизу Диканьки": **мрачные**

ставни были открыты; стекла сияли при месяце; слышался шелест и трещание кузнечиков или гудение болотной птицы, **ударявшей скользким носом своим в широкое водное зеркало** [5, с. 70].

У структурі концепту "Дніпро" образ дзеркала можна кваліфікувати як міфологему. Міфологема у нашому розумінні – це те, що забуте людиною, але збережене у потаємних глибинах слова і свідомості. Пор. також у іншому контексті: *Казалось, с тихим зеоном разливался чудный свет по всем углам, и вдруг пропал, и стала тьма. Слышался только шум, будто ветер в тихий час вечера наигрывал, кружась по водному зеркалу, нагибал еще ниже в воду серебряные ивы* [5, с. 141].

11. Чарівник, суб'єкт партиципації (від лат. participatio – причетність) природи з людиною. Пор. традиційний для народних замовлянь мотив зіставлення частин тіла людини і природних об'єктів із конкретним описом: *Вот она как-то пошевелила прозрачною головою своею; тихо светятся ее бледно-голубые очи; волосы выются и падают по плечам ее, как будто светло-серый туман; губы бледно алеют, будто сквозь бело-прозрачное утреннее небо льется едва приметный алый свет зари; брови слабо темнеют. Ах! Это Катерина!* [5, с. 141].

У Віктора Чабаненка:

1. Романтика дитинства, чистота, незайманість, небуденність. Напр.: *І снівсь мені в ту ніч химерний сон, Що ніби я в качатко обернувся І йшов за мамою у плавно-дивокрай, А скрізь цвіли обабіч чорнобривці. А потім я з чирятами літав Над луками, що пахли осокою, Над плесами, де квітнуло латаття...* [6, с. 161].

2. Антропоморфічна істота, батько: *Ой, не течи, Дніпре, Побіля мого серця, Та не ятри, батьку, Мої старі рани* [6, с. 153].

3. Козацька слава, що передається нащадкам як заповіт: *А підведись, Дніпре, Високо, аж до неба, Та вдар по гранітах, Хортиці-ковадлу, Та викуй нам, тату, Викуй нову славу, Нову Святославу* [6, с. 153]; *Ой Наддніпрянино – Отецька спадщино, В могилах схована, Щоб там зітліть. Ти кров'ю кроплена, Багном затоплена, В закови кована На сто століть* [6, с. 8].

4. Правдиві світлі помисли, благородні поривання: *У мені, як в Дніпрі, каламуттю життя Бунтівничі пороги потоплено, Та розіб'ється всякий об них корабель, Що до тебе пливатиме із кривдою!* [6, с. 152]. Тут ліричний герой – людина, що прийшла в світ природи зі своїм внутрішнім світом, з амбіціями і почуттями, які не створюють дисонансу з образом спокійної і сильної ріки, яка може бути й небезпечною.

5. Поріг, що відділяє світ живих від світу померлих; межа між правдою і брехнею, безвихіддю і перспективою: *Отак моя печаль і мій вулканний гнів Течуть Дніпром підземним потаємно, Десь там гудуть, вирують і шумлять – Аж біля серця святорідної Вітчизни* [6, с. 165]. Пор. також: *Землі віддавши плоть свою людськую, Зійшов він на могилу бронзотілим. В німій задумі над Дніпром спинився І прозирає далеч світанкову, На наш поріг олжу не допускає І пильно нашим розумом кермує* [6, с. 115].

6. Сфера втручання людини, природний об'єкт (або істота), що потребує захисту: *Повз ЛеСУ й собакодром, Що над Дніпром, Тече вода червона (Червона!) Із "Запоріжсталі", Щоб не були ми відсталі. Вода??? – Ну, да... – А може, кров?! – Ну, ти й дайш... Бувай здоров!* [6, с. 101].

Які б не були яскраві образи Дніпра в ідіюстилі поета, якими б кольорами не грав внутрішній світ ліричного героя, він неминуче стикається з сірістю і безбарвністю людського існування та канібальськими законами виживання, і саме тому червоні річки, що, ніби кров, течуть із запорізьких заводів, стають тривожним сигналом екологічної катастрофи.

7. Народні звичаї, історія, культура: *Із вод Дніпра, з євшанових легенд Ми вийшли в це страшне десятивіччя. Нейтронний Космос пильно загляда У наші збасаврючені обличчя* [6, с. 73].

8. Одухотворена стихія, зловісна сила: *Тягне вітер вербу У Дніпро за коси, А вона Пустуна Жалібненько просить: – Не тягни ти мене У холодну воду, Не ламай Мій розмай – Молоденьку вроду!* [6, с. 44].

9. Суб'єкт сприйняття, збереження і передачі сакральної інформації: *Збудилась і вийшла на берег Дніпра Сім'я орія-добросія. Настала жадана, уроча пора – Аж ген показався Месія!* [6, с. 24]; *Я до Божої никну стопи: Серце вдячності повне по вінця За широкий Дніпро, за роздольні степи, За судьбу орія-українця* [6, с. 9].

10. Руйнівник обивательських настроїв, сірості, пересічності: *Розгнівався загачений Дніпро Й розлився на півсвіту мутнохвилям...* [6, с. 22].

11. Молода сила, що дарує життя й наснагу: *Розгін космічної доби – І велич тихо-соборова! Ростуть на Хортиці дуби, Рoste, нуртує міць Дніпрова* [6, с. 14].

12. Топонімічний або етнопросторовий локалізатор: *Де степу рідного огром, Де ясні зорі й тихі води, Стоїть спредвіку над Дніпром Старий курган – олтар свободи* [6, с. 11]; *Ми мовчки йдем... Та й що тут говорити? З Дніпра зима волого повія* [6, с. 201].

Отже, коли читаєш поетичні пейзажі збірки В. Чабаненка "Січ духовна", переконаєшся в здатності мистецтва створювати свою, не менш достовірну, ніж реально існуюча, дійсність. Опис сповнений життя, динаміки, руху. Автор досягнув цього завдяки вмінню бачити красу Дніпра, а також поетично узагальнювати бачене й пережите, створювати глибокі філософські аналогії.

У Яра Славутича:

1. Рідна земля, Батьківщина: *Я пригадаю степові могили, Сади вишневі, села біловиді, Могутній плин широкого **Славути**, Найкращі в світі затишні гаї* [7, с. 21]; *Ні гожий Майн, ні Рейнові щедроти, Ні косогорів пишнобарвна гра Не нагадають степові широти І не заступлять **рідного Дніпра*** [7, с. 115]; *Лиш дай у тяжкому сконі Узріти євшан степів, На отчім прадавнім лоні Почути **дніпровий спів*** [7, с. 133].

2. Козацька слава: *Клекотить запорозький мій **дух** – Як невгасна вулканова лава, Бо **Великий** затоплено Луг, Бо в журбі свояки **Січеслава*** [7, с. 20]; *І радий **Дніпро** між порогів стрімких **їм славу рокоче на спадах баских*** [7, с. 51].

3. Сила, що дарує життя й насагу: *Чи може знов **над рідним полем Води нап'юся із Дніпра**, І за вербовим частоколом Обіймуть мати і сестра* [7, с. 22].

4. Первісна природа як антиномія індустріальному та урбаністичному пейзажу: *Нових будинків **цементне покрижжя**, В **індустріальнім** ставлене **ладу**, Мене гнітило, наче в ніч бліду Мандрівника незнане роздоріжжя. Я так жадав туди, де **всі чуття На придніпровім росянім просторі Бере чебрець у владне здобуття*** [7, с. 32].

5. Вир кохання: *...Не збагнути, Що саме **надить**, як закличний дзвін, І стрімголов у зваду видозмін Магнітом тягне, мов у плин **Славути*** [7, с. 35].

6. Стародавня героїчна історія: *Скити летять, як шуліки, степами, Доли волають, звірота втіка. **Хвилі розгойдує, гонить валами Яр-Борисфен, кімерійська ріка*** [7, с. 37]; *Тирси густої довкола **хвилюються спінені хвилі**; Вітер гарячий шумить, і хлюпоче під ним **Бористен*** [7, с. 38].

7. Топонімічний або етнопросторовий локалізатор: *Попливли, плывуть кораблики! Нижче, нижче по **Славутичу** До столиці Візантійської* [7, с. 48].

8. Об'єкт поклоніння в язичницьких віруваннях: ***Дніпре славний, Дніпре молодецький! Ти пробив могутні скелі-гори** На землі безкрайній, половецькій. **На своєму синьому просторі Ти гойдав човенце***

Святослава, **Дав підмогу**, щоб лунала слава. **Принеси ж** до мене ладо-князя, **Щоб над краєм туга не лилася!** [7, с. 55].

9. Світ народної міфології, казкових істот – мешканців вод: **А він пустує**, взявши в забаганку Ставну Хортицю, **неначе полонянку**, **І будить луни в закрутах яруг** [7, с. 65].

10. Провісник справедливої кари для ворогів: **Грими ж**, як **пострах на мастки ляські!** **Дзвени**, мов **кобза!** **Рокочи навкруг**, **Піднявши хвилі**, як **шаблі дамаські!** [7, с. 65]; **Гуде вода**, **шукаючи причалу**; **Несе намети й трупи**, як **плоти**, **З ридванів пух**, **байдужий до мети**, **І ляську кров**, **баєрючи помалу** [7, с. 70]; **Берімо ж**, **браття**, **і шаблю**, **й меч!** **Готуймо зваги палке перо!** **Півсвіту сипле Москві картеч.** **А ми у наступ – немов Дніпро** [7, с. 334].

11. Національна ідея: **Щоб я жалощі-жалі**, **Як широке Дніпров'я**, **Українські скрижалі** **Викарбовував кров'ю** [7, с. 85]; **Та хвиляста навкруги пшениця**, **Та вітрів несамовита гра.** **Дух могутній, рокіт Ненаситця**, **Він клекоче й кличе – до Дніпра!** [7, с. 110].

12. Засіб сприйняття, збереження і передачі сакральної інформації: **І Бог, і Дніпро**, **і Сиваш**, **і Дінець** **Волають валами:** – **Бездольний кінець!** – **Та чорно, пекельно клекоче в краю** **І, сповна розкривши безодню свою**, **Вергає степами...** [7, с. 88].

13. Компонент живої одухотвореної природи: **Над синім Дніпром**, **на зеленій горі**, **Де гречка на сонці кипіла**, **Стояла в тополях**, **у щасті й добрі**, **Хатина**, як **маківка**, **біла.** **Шуміли дощі берегами Дніпра**, **Поля красувались ланами...** [7, с. 95].

14. Просторова межа між світом земним і вічністю: **Мій кожен крок**, як **вічності дудонь**, **Нещадно чавить неподатні будні**; **Мою палку звитягу**, як **осонь**, **Натхненно кличе на шляхи Славутині**, **Перемагаючи світів печаль**, **Херсонським хмелем духовійна даль** [7, с. 115].

15. Рідна людина, батько: **Десь під срібним листям тополиним**, **Край Славути**, **над красою нив**, **Для якого я назвався сином** **І якому віддано служив** [7, с. 116].

16. "Ріка життя", плинність часу – молодість і зрілість: **Ріка в надійні входить береги.** **А як бундючно пінилися потоки!** **Дзвінки від буйства**, **сповнені снаги**, **Глушили світ**, **безмежний і високий** [7, с. 117].

17. Живлюща сила, що очищає від гріхів, насажує, дає нове життя: **О, прохолодний розмаю**, **Де твоя звага стара?!** **Жданого Нілу немає**, **Довго не буде й Дніпра** [7, с. 130].

18. Комплекс історико-географічних ознак: *І підводиться Винниця, чорно-кривава; Устають Слобожанщина, Галич, Волинь; Запорожжя клекоче в огнях Січеслава* [7, с. 308].

19. Вода як знак, закодований у мові: (пор. узуальні лексеми та їх сполучення з метафорами в поетичній мові, де філософські роздуми, індивідуальний світ почуттів супроводжуються присутністю семантики *ріки* або *води*):

мілка ріка і – *Мілка надія і глибокий сумнів...* [7, с. 121];

піниста вода – *В короткочасному зеніті*

Скорботно піниться буття [7, с. 122];

вир – *Доля – як вирва на площі!* [7, с. 123];

буруни на воді – *Щоб несите поріддя скверни*

Бурунило твоїй плавбі [7, с. 124];

безводний – *Ти збагнеш, молитвам жаданий,*

Спрагу правди і горя гнів [7, с. 124];

мертва вода – *Мертвотний мор і хворі дерева,*

Пустинь задуха, олив'яні води,

І небозводи, тьмяні небозводи,

Де в'яли пущі й жовкнула трава [7, с. 127];

переливати воду – *Бездольна, як вічна рана,*

Кому перелле жалі? [7, с. 131];

крапля води – *Обітована! Крапле баклаги,*

Появися у блисках роси [7, с. 130];

джерельна вода – *Де ви, де ви, дзвінкі джерела,*

довгождана доріг мета? [7, с. 131];

хвилі на воді, – *Хвилі жита? Пісків потоку?*

водяний потік – *Спраглий промінь? Смеркання цвіт?* [7, с. 135].

Окремої уваги в аспекті аналізу мовної картини світу заслуговує, на нашу думку, самотній погляд О.Петриченко: для того щоб наблизитися до розуміння сконструйованого людиною світу, немає потреби знати, "що означає кожне слово", – проблема полягає в тому, щоб побачити зміст, що приховується "всередині", у межах самої мови. "Смислова аура існує в мові і одночасно виходить за межі цієї мови, і насамкінець створюється спільністю людей, а не окремою людиною, але кожна людина корелює цей зміст саме завдяки тому, що вона є одиничність неповторність" [3, с. 29]. Відтак і концептуальне бачення образу Дніпра має спільні і відмінні ознаки в аналізованих текстах.

Отже, концепт "Дніпро" у М.Гоголя – це жива, одухотворена, цілісна стихія, здебільшого поглинаюча або опоетизована, ніж освячена (пор.

християнське розуміння ріки як символу чистоти, святості, атрибута хрещення); вона може виступати або медіатором між міфічними світами, або просторовою нішею якого-небудь із них, а також провісником біди, цілительною силою; це міфологема, звернена переважно до слов'янського народно-поетичного міфу.

"Дніпро" в ідіостилі В.Чабаненка – це батьківський край, жива й одухотворена стихія, що є уособленням народних звичаїв, історії, культури, козацької слави або атрибутом спогадів. Наділений історико-географічними рисами, він об'єднує в своїй структурі слов'янську народно-поетичну і християнську манеру уявлень. Під впливом екстралінгвальних чинників концепт "Дніпро" зазнає розширення семантики за рахунок таких лексичних засобів вербалізації, як "людина" і "природа", які у світлі сучасних екологічних катастроф нерідко протиставляються один-одному.

У мові творів Яра Славутича "Дніпро" – засіб національної самоідентифікації (тут ми апелюємо передусім до псевдоніма поета), знак стародавньої героїчної історії і ностальгії, що пронизує кожну зі складових концепту: і коли йдеться про казкових істот – мешканців вод, і козацтво, і кохання, і вічність, і національну ідею.

Послідовний аналіз структури концепту "Дніпро" у мові трьох авторів дозволяє виокремити спільну семантику: "Жива й одухотворена стихія", "Компонент живої одухотвореної природи", "Просторова межа земного і міфічного світу", "Медіатор між реальним та ірреальним світом", "Сила, що дарує життя, очищує і зцілює", "Топонімічний і етопросторовий локалізатор". Ступінь збігу основних авторських значень кожної зі складових концепту дозволяє говорити про генетичну (у вузькому значенні) спадковість, яка не залежить від ряду чинників: а) хронологічних координат, оскільки життєвий шлях кожного з аналізованих авторів неоднаковий і за тривалістю, і за періодом буття (XIX, XX, XXI ст.); б) просторових характеристик, тому що письменники різняться місцем проживання і творчості; в) соціального і вікового статусу особистості. Крім того, поетичне сприйняття концепту "Дніпро" є невід'ємним компонентом індивідуальної мовної картини світу. Як складова системи природних реалій він утілює естетичний ідеал письменника, є засобом вираження авторського емоційного ставлення до зображуваного, джерелом образотворення, засобом актуалізації міфологічних уявлень, розкриття настроїв персонажів та проникнення в їх психічний стан.